

DOKUMENTACE ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

ATELIÉR MALÍŘSTVÍ 2

PAINTING STUDIO 2

PŘI VPOUŠTĚNÍ SVĚTLA DO POKOJE

WHEN LETTING LIGHT INTO THE ROOM

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTORKA PRÁCE

AUTHOR

BcA. Nela Maruškevičová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

doc. MgA. Luděk Rathouský

BRNO 2023

OBSAH DOKUMENTACE:

TEXTOVÁ ČÁST	s. 4-13
OBRAZOVÁ ČÁST	s. 14-25

TEXTOVÁ ČÁST

Anotace:

V diplomové práci zpracovávám sérii prošivaných abstraktních maleb na textil, které propojují s několika skleněnými objekty. Mým inspiračním zdrojem je zaznamenání vlastního eskapismu ve formě denního snění situovaného v iluzorní krajině–nekraině. Tento princip nevnímám jako únik před životem, ale jako utřídění si vlastních emocí, myšlenek a akt bytí sama se sebou. Repetitivnost, každodennost, intimita a poetičnost jsou důležitými principy, s nimiž při vzniku děl pracuji a s jejichž pomocí dosahuji chtěných hodnot obrazu. K takovým podmínkám užívám kromě ryze malířského média každodenních látek a uklidňující rytmičnosti šití, stejně jako potřeby zaznamenávání pomocí barevných ploch a linií. Formální inspirací je pro mě myšlenka malby v rozšířeném poli a postmediální přístup k malbě.

Nemělo by se jednat o arteterapeutické umění, spíše o snahu sdílení prožitku s divákem, kterému autorka nabízí moment k pozastavení a koncentraci na přítomnost.

Klíčová slova: *malba, textil, rozšířené pole, nekrajina, intimita, eskapismus, šití, materiál, bezčasí, abstrakce*

Abstract:

In my diploma thesis, I am working on a series of patchworked abstract paintings on textiles which I connect with several glass objects. My source of inspiration is the materialization of my own escapism in the form of daydreaming situated in an illusory landscape/non-landscape. I do not perceive this principle as an escape from life, but as a form of sorting out one's own emotions, thoughts, and the acts of being with oneself. Repetitiveness, everydayness, intimacy and poetics are important principles with which I work when creating works and with the help of which I achieve the desired values of the image. For such conditions, in addition to the purely painting medium, I use everyday fabrics and the soothing rhythmicity of sewing, as well as the need to record using colored surfaces and lines. For me, the formal inspiration is the idea of painting in an extended field and a post-media approach to contemporary painting.

The project should not be an art therapy art, but rather an effort to share my experience with the viewer to whom I offer s moment to pause and concentrate on the present.

Key words: painting, textiles, expanded field, non-lanscape, intimacy, sewing, material, timelessness, abstract

Úvod do problematiky:

Obsah a formu, které ve své diplomové práci reflektuji, jsem si přirozeně zvolila z důvodu mého zájmu o téma krajiny v malířství (nyní spíše nekrajiny), eskapismu, ale také o malbu v rozšířeném poli a médium textilu, kterého hojně využívám.

Právě umělecká teorie zahrnující vnímání materiálu a jeho re-mediaci, ale také tematiku postmediální situace související s míšením různých médií, kdy v jejím důsledku vznikají až hybridní malířské strategie. O to větší motivaci ve mně vyvolalo poslední benátské bienále, na němž šlo zhlédnout řadu děl využívající principy několika různých médií v jednom, ale také řadu přístupů práce s textilem, jemuž chci věnovat samostatnou kapitolu. Z nesčetné oblasti zde vystavujících autorů bych ráda zmínila například Emmu Talbot či Safiu Farhat. Především za uplynulý půlrok jsem se tak soustředila na vlastní volnou interpretaci textových pasáží v praktické rovině a následně hmotně zobrazit myšlenkové pochody, které mě při jejich čtení doprovázely. Velký zdroj pro mě představovaly texty z „Malba v postmediálním věku – sborník z mezinárodního sympozia“, v němž Jana Geržová zdokumentovala kritickou reflexi současné malby skrze řadu kritiků.¹

Základ celé vlastní tvorby nacházím v podstatě malby samotné, tedy v potřebě záznamu jako aktu zpřítomnění pomocí barevných ploch a linií. Obsahově jsem se vždy zajímala o téma krajiny/prostředí a vztahu člověka k nim. Zprvu jsem čerpala z krajiny reálné, postupně jsem se dostala k vlastnímu imaginativnímu zdroji prostředí, které v nynějším bodě mé tvorby nazývám nekrajinou, což mi nabízí uvolněnější posun ve vnímání smyslové zkušenosti. Od obecného vnímání a vztahů společnosti ke krajině, které jsem však v předchozích dílech vnímala poměrně povrchně, jsem tak došla k subjektivnímu východisku vnitřního prožívání a následné konstrukce onoho prostředí. K tomuto cíli mi pomohlo i bezpředmětné vyjádření, v němž se reálná, potažmo zobrazivá krajina začala postupně vytrácet. Místo toho jsem se zaměřila více na vytváření celkového prostředí pomocí přesahů v malbě. Materiál textilu, kterému se věnuji již několik let, mi umožnil nejen materiální vývoj, ale i jemnější projev v médiu, jenž v historii volného umění není tolik zatížené a v nynější době se stále těší většího užitku.

¹ GERŽOVÁ Jana (ed.), *Malba v postmediálním věku: zborník z mezinárodného sympózia*, SLOVART, Bratislava, 2012

S tématem eskapismu ve spojení s krajinou jsem prvně začala pracovat ve své bakalářské práci. Jednalo se však spíše o obecnou analýzu vnímání dané problematiky skrze internetovou subkulturu, do níž jsem se snažila vcítit, a zároveň se stát jejím kritikem. Takový pól se pro mě však stal rychle vyčerpaným a rozhodla jsem se tuto taktiku opustit. Uvědomila jsem si, že bude hodnotnějším principem užití subjektivní perspektivy, která však nemusí být tak subjektivní, jak jsem se zprvu domnívala. Pomocí tohoto vývoje se mi podařilo dostat se blíže k jádru mojí práce a pochopit tak vlastní intuitivní záměry.

Velkou inspirací pro moji tvorbu je Katharina Grosse skrze práci monumentálních barevných ploch v abstraktní formě, využívající povrch běžných, každodenních předmětů jako plátno, kdy do malířského média zapojuje samotný prostor. Právě její uvolněný přístup prostorového obrazu, v němž je divák bezprostředně zapojen fyzicky, tak i mentálně, se pro mě stal hlavním inspiračním zdrojem ve smyslu vytváření silné tvorby jako obsahu a posouvání malby mimo konvenci klasického obrazu. A přestože je známá především monumentálními malbami (vzpomeňme například na výstavu Wunderbild v NGP), jsou pro mě nesmírně cenné i její starší práce menších rozměrů, například pomalovaná knihovna z roku 2003, nebo *Infinite Logic Conference* z roku 2004. Stejně tak mě krom Grosse podobným principem inspiruje i Sam Gilliam, v jehož textilních dílech mě však více zajímá jeho práce s texturou materiálu a vlněním draperie, jejíž vlastnosti autorova abstraktní malba podporuje.

Z české scény je pro mě výraznou inspirativní osobností především Viktorie Langer-Valocká, jejíž způsob práce se textilem se pro mě stal počátečním impulsem z hlediska odklonu od klasického malířského plátna a přechodem k malbě na textil. Rozpíjené barvy doplněné o jemnou kresbu, či tahy štětcem se pro mě staly prvním a základním principem, s nímž se snažím pracovat podobně, avšak nikoliv stejně. Přestože je Katharina Grosse mým velkým vzorem, Práce Viktorie Langer je mi v současné době přeci jen bližší, a to nejen skrze podobné měřítko děl, ale i jemnější práci s barvou a společné médium textilu.

Pokud mohu shrnout spojující body zmíněných umělců, které vnímám jako stěžejní inspiraci, jedná se především o netradiční způsob instalace obrazu, práce s látkami a materiálem, ale také bezpředmětnost a prostředí/nekrajina. A právě tato témata jsou ústředním motivem mé nynější tvorby.

Co je má diplomová práce:

Hlavními záměry mojí práce se pro mě stalo hned několik spolu souvisejících rovin. Důležitým cílem je tak i samotný proces vznikání děl, nekončící vývoj myšlenek a rukopisu, které do nich reflektuji. Součástí procesu je i vytváření jakéhosi bezpečného prostředí, k němuž docházím skrze existenční klid, který při tvorbě pociťuji. Tato subjektivní témata tak do děl vkládám zcela přirozeně, bez detailně vybudovaných konstruktů a propočítávání přesné kompozice, ač nepracuji zcela bez drobných příprav, například v podobě skic.

V procesu tvorby se dostávám do pomyslného stavu bezčasí obrazu samotného, v němž se zpřítomněná myšlenka zastavila a zvěčnila. V obrazech se jedná o moment strnulosti, kdy prostředí pomysleně ustrne/zamrzne a umožňuje tak člověku vymanit se z reálného světa, v němž je omezen vlastním tělesným bytím. Stav, do něhož se dostávám a kam chci zároveň nasměrovat diváka je nezávislý na plynutí času a podobá se „zahledění do blba“. Domnívám se, že podobný stav prožívá valná část vizuálních umělců, kdy se práce s jejich dílem přetavuje v jistý druh eskapismu. Třebaže se tento moment může jevit jako únik před realitou života (v obecných případech jím i může být), pro mě znamená akt načerpání síly či léčivý proces, jenž se pro mě stal každodenní realitou nejen v malbě a šití, ale i skicování jakožto myšlenkových map. Přestože se taková potřeba zdá být subjektivní, pokládám ji za důležitý a opomíjený aspekt lidské existence, který chci s divákem skrze svá díla sdílet a poskytnout mu prostředí nejen pro vzájemnou komunikaci.

Kresebné a malířské pojetí je pro mě důležité z hlediska kontinuálního rozvoje mé tvorby. Možnost okamžitého záznamu a otisk myšlenky či emoce se podobá psanému textu, avšak je více bezprostřední.

Motiv, který se v mé práci donedávna neustále opakoval, byla krajina, potažmo prostředí. Za uplynulý půlrok jsem si však vymezila přesnější pojem, který moji myšlenku definuje lépe – nekrajina. Nejedná se totiž o krajinu reálnou, ani zobrazivou, nýbrž spíš iluzorní prostředí vycházející z výše zmíněného procesu. V obrazech vytvářím novou formu skutečnosti, v nich nekrajina vychází mnohdy z archetypálních tvarů, které připomínají nově vznikající substanci. Přestože je malba sama o sobě stálá, v kompozici vzniká dojem neustálého pohybu připomínající volné plynutí myšlenkových a emočních procesů. Nekrajiny se tak ocitají v bodě přetváření a vznikání v reji organického proudění díky převládající cirkulární kompozici.

Abstraktní zobrazení vytváří motiv živý, sám o sobě nestrnulý. Plošnost ústřední kompozice mi napomáhá odvrátit se od přílišné konkrétnosti a vytváření iluze. Stejně tak mi napomáhá gestičnost tahů štetců, intuitivnost a uvolněnost projevu malby. Přes celkovou kompozici budu malbu s jistou trpělivostí. Právě bezpředmětnost mi dovoluje přiblížit se více hlavní myšlence díla. Nejlépe ho za mě definuje Richard Loskot:

„Když se nám rozostří obraz, vzdálíme se konkrétnímu světu a vidíme věci komplexně. Poznáváme geometrii tvarů a barev a současně tím vynikají podstaty věcí. [...] Abstraktní pojem je takový pojem, který stojí mimo smyslovou zkušenost. Je to čistý myšlenkový konstrukt, idea nebo představa.“²

Krom barevných ploch a kompozice se v malbách soustředím i na vznikající strukturu. Tu formuje nejen samotný materiál, jemný podklad bílé látky, ale také prošívání linie vytvářející nízký reliéf, který vlivem stažení podkladu nití vytváří zvlnění textilu. V samotném středu malby tak narušuji úplnou plošnost a vybízím diváka k bližšímu zkoumání obrazu z různých úhlů. Podobně je tomu tak i u nití a přízí, které vystupují z podkladu a přesouvají se do prostoru mimo bezprostřední pole obrazu.

Právě látka se stala přirozeným zdrojem, pomocí kterého se částečně vymaňuji z konvenční instalace obrazu. Přestože stále zůstávám u principu zavěšeného obrazu, který je divákovi prezentován především frontálně, nechávám u několika děl mimo rám volně viset podkladový textil. Zároveň z něj nechávám vystupovat nitě a příze, které v obraze vytvářejí plastické linie. Najednou však stejně jako látka plynule vystupují mimo rám a volně se spouštějí k další sféře díla, tedy ke skleněnému objektu, do nějž vstupují.

Zde jsem si vytyčila jeden ze stěžejních cílů, tedy přetavit vlastní díla z konvenční formy na pomezí malby-objektu-instalace. K tomuto principu jsem začala směřovat poměrně nedávno, jelikož jsem dlouho pracovala pouze s plošným, závěsným obrazem. Přesahu mimo rám jsem se tak začala věnovat v řádu posledního půlroku. Nutno podotknout, že jsem tento proces vnímala jako nejsložitější aspekt celého procesu. Podobně jako Katharina Grosse se stále vnímám jako malířka a u malby chci také zůstat. Vnímám však jako těžký úkol příliš nepřekročit hranici, ve smyslu úplného opuštění malby a přechodu k jinému médiu. Jsem však přesvědčena, že mi k tomuto cíli napomáhá princip malířského přemýšlení nad

² LOSKOT Richard, *Subjektivní Encyklopedie*, Společnost Jindřicha Chalupeckého, 2020, s.66

výsledným dílem. Tuto domněnku si potvrzují i skrze první skleněné objekty „Drops“, do nichž jsem symbolicky zatavovala textil. Vzniklá vnitřní směs popela a troudu z objektu totiž vytváří malbu, čímž se pro mě sklo stalo ekvivalentem plátna.

Velkou kapitolu v mojí celkové tvorbě sehrála práce s materiálem, především s textilem. První dva roky studia jsem se věnovala malbě na papír a klasické malířské plátno. Tyto materiály mi však přestaly vyhovovat svojí nepoddajností. Zatímco plátno se pro mě stalo hrubým a příliš těžkým materiálem, papír zase nedovoľoval příliš mnoho jiných možností než pracovat především v ploše. Dostala jsem se tak k médiu textilu, který přinášel nejen kompromis mezi plátnem a papírem, ale také mi umožnila uvolněnější přístup. Po zkouškách s různými typy se pro mě stěžejní látkou stala klasická bílá bavlna, kterou mám spojenou s každodenností, intimitou a jemností, jelikož se využívá nejčastěji v oblasti ložního prádla či kuchyňského prostředí. Tento materiál také ovlivnil povahu procesu vytváření mých obrazů, jelikož rytmičnost prošívání jakožto repetitivní činnost mě vedlo k lepšímu soustředění na dílo, a přesto mě onen proces meditativně uklidňoval.

„Tkanina byla něco jako prodloužení, kritika, nebo výzva k malbě (protože jedním z nejběžnějších prvků malby je také plátno nebo len).“³

Co se formální stránky děl týče, ústřední části obrazů se skládají ze tří atributů, které jsou pro mě pro představují základ tvoření obrazu. Barevné plochy, vsívané linie a čisté, nezaplňené plochy textilu. Vizuálně se tato technika podobá akvarelu s dokreslenými liniemi. Malované části volně plynou a tvoří sféru náhodnou, někdy až nekontrolovatelnou, díky níž dostávám do obrazů hloubku a živost. *„Barva je energií, jež dodává předmětům život.“⁴* Linie pro mě představují konstruktivní řád a ucelení jak myšlenek, tak kompozice. *„Řád je, když jsou věci na svém místě. Pomáhá nám v orientaci, komunikaci a usnadňuje nám práci. [...] Každé prostředí má jistý systém vztahů, objektů, dějů.“⁵* Prázdné, nevyplněné plochy podkladu vytváří prostor pro myšlenky, ale také symbolizuje onen pojem bezčasí a cítěného prostoru. Díky tomu, že obraz neukládám do rámu, neuzavírám ho do vlastní sféry a podkladový materiál nechávám dále volně vystupovat.

³ PORTER Janelle, *Vitamin T – Threads and Textiles in Contemporary Art*, Phaidon Press, 2019, s. 15

⁴ LOSKOT Richard, *Subjektivní Encyklopedie*, Společnost Jindřicha Chalupeckého, 2020, s.79

⁵ Tamtéž, s. 77

Velikost formátů v mezích malířského rámu se pohybuje okolo 130x150cm, jedná se tedy o střední formáty. Tuto velikost jsem zvolila z poměrně prostého důvodu, jelikož se blíží lidským rozměrům. Zároveň mi takový formát umožňuje velkorysé malířské gesto. V minulosti jsem se pokoušela o výrazně větší plátna, avšak nedařilo se mi do nich projektovat dobrou formu malby.

Jak už jsem však v průběhu textu zmínila, nezaměřuji se pouze na plošnou a konvenční povahu děl. Rozhodla jsem se proto svoji práci instalovat sice zavěšené na rámu, avšak svou hmotou přesahující do prostoru. Rozhodla jsem se tak přejít k hranici mezi malbou, objektem a instalací. Jedním z vytyčených cílů byla podmínka, že objekty nebudou malby nijak doplňovat, ale budou její součástí.

Reflexe:

Cílem diplomové práce je zhmotnění potřeby odpočinku a umožnění procesu bytí sama se sebou, čímž divákovi nabízím prostor pro uklidnění a narušení každodenních existenciálních problémů. Snažím se vytvořit samostatně fungující prostředí, v němž vytvářím možnost vzájemného propojení autora recipienta skrze dílo.

Abych dosáhla tohoto principu, musela jsem vystoupit z komfortní zóny jednoduchého závěsného obrazu. Nyní mohu usoudit, že se mi tento princip podařil, avšak nevnímám ho jako ukončený, právě naopak. Právě v době, kdy jsem dokončovala díla s nejnápadnějším „posunem do prostoru“, jsem si uvědomovala, že mohu formálně i myšlenkově zajít ještě dál. V diplomové práci jsem stále postupovala poměrně opatrně, abych se stále udržela nejen v oblasti malby, ale zároveň se koncepčně nevzdálila od původního záměru. Současně jsem si uvědomovala, že se přede mnou otevírá nespočet možností, jak ve své umělecké praxi pokračovat. Zatímco repetitivnost v podobě sérií obrazů, díky které mohu sledovat kontinuální rozvoj, chci zachovat, myšlenku rozšířeného pole chci rozhodně rozvíjet dál. Nabízí se mi možnost ještě intenzivnější práce s materiály, kterým chci dát větší prostor v rámci maleb. Myšlenku vystoupení z rámu chci dále aplikovat nejen v rámci plátna, ale chci z něj nechat malbu přímo vystoupit do okolního prostoru.

Abstraktní formu chci též nadále rozvíjet, jelikož zaznamenávám abstraktní situace, které si takovou formu žádají. Pokud bych se chtěla navrátit ke konkrétnímu, zobrazivému přístupu,

ztratila by se nejen myšlenka „za obrazem“, ale i smysl rozšiřování pole malby. Mohu tak konstatovat, že forma se v mé tvorbě stala zčásti obsahem a naopak, tudíž nemohu ani jeden pól opustit. Lze tak tvrdit, že ve vzniklé situaci, kdy se mi otevírá široké pole, na němž mohu tvorbu posouvat, mě zmíněné cíle udržují v jistém směru, ve kterém mohu nadále zaznamenávat subjektivní prožitky, které chci s okolním světem skrze vytvořenou nekrajinu sdílet.

Bibliografie:

LOSKOT Richard, *Subjektivní Encyklopedie*, Společnost Jindřicha Chaluppeckého, 2020. ISBN 978-80-907561-2-0

VINGLEROVÁ Markéta, HANZLÍKOVÁ Emma, *Pocta Suknu, textil v kontextu umění*, Nadační fond 8SMIČKA, 2018. ISBN 978-80-907185-0-0

GERŽOVÁ Jana (ed.), *Malba v postmediálním věku: zborník z mezinárodního sympózia*, SLOVART, Bratislava, 2012. ISBN 978-80-556-0881-5

PORTER Janelle, *Vitamin T, Threads and Textiles in Contemporary Art*, Phaidon Press, 2019. ISBN 9781838663575

PETŘÍČEK Miroslav. *Myšlení Obrazem, průvodce současným filosofickým myšlením pro středně nepokročilé*, Herrmann a synové, Praha 2009. ISBN 978-80-87054-18-5

STIBRAL Karel, FAKTOROVÁ Veronika, *Krajina - maska přírody?*, Episteme, 2017. ISBN 978-80-7394-569-5

JÁNOŠČÍK Václav, *Objekt, Kvalitář*, 2015. ISBN 978-80-260-8639-0

OBRAZOVÁ ČÁST

Drops; skleněné objekty se zataveným textilem; 40x25cm, 16x20cm, 15x22, 18x25; 2023

Tři vejce; prošívaná malba na textil, 130x150, 2023

Bez názvu; prošívaná malba na textil; 130x150; 2023

Dubulti; prošívaná malba na textil, 130x160, 2023

Blízkost šera; prošívaná malba na textil, 130x160, 2023

Balvaniště ; prošivaná malba na textil, 130x150, 2023

Jako minuty, co tečou; prošívaná malba na textil, 130x160, 2023

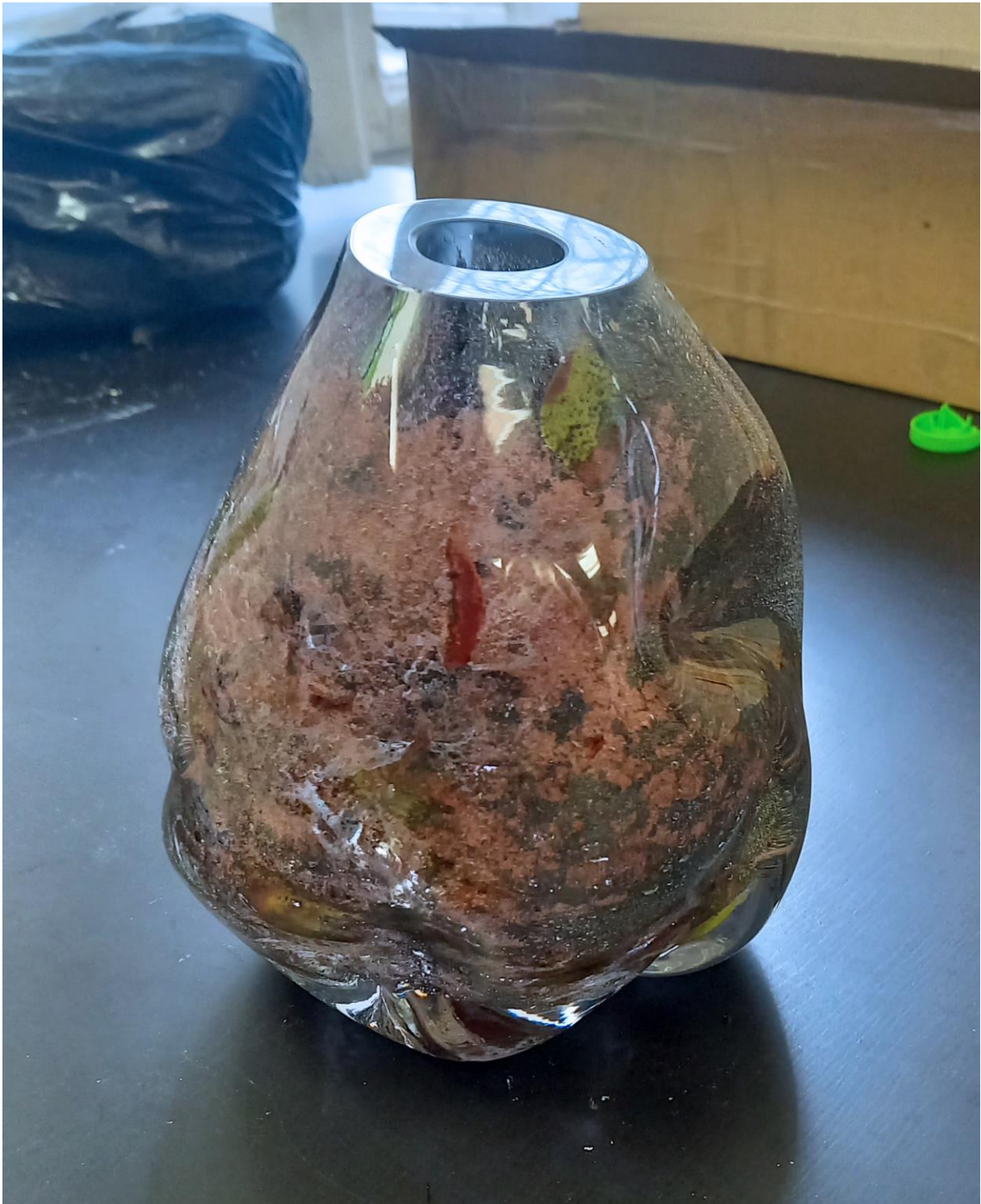
Kanopy; skleněné objekty; 2023

22,5x14cm; 19x11cm

25x16cm; 20x16cm

23x15cm

39x20cm

Skici:

